

ZNA LI AMERIKA ŠTA HOĆE?

Dejvid POLANSKI

Situacija u Iraku primorava Ameriku da preispita razloge, strategiju i perspektive rata. Podele među republikancima i nedoslednosti u krugovima demokratskog vrha.

*Kada se uključimo u neko takmičenje,
bilo da je to rat, izbori, utakmica američkog fudbala,
mi, Amerikanci uvek hoćemo da za kratko vreme znamo na čemu smo
- da li smo pobedili ili izgubili.*

Lindon B. Džonson

*Teško onom vodi čija opravdanja na kraju rata
nisu onoliko prihvatljiva koliko su bila na početku.*

Oto fon Bizmark

P

OŠTO SU SE UPUSTILI U KONTROVERZNI RAT

čije se prvobitno opravdanje (postojanje oružja za masovno uništavanje) pokazalo neosnovanim, a sadašnje (uspostavljanje demokratije u ovom nesrećnom delu sveta) deluje nedovoljno ubedljivo, danas, skoro godinu dana otkako su zvanično prestali sukobi, SAD se nalaze pred novim talasom nasilja. Usled krvavih pobuna u centralnoj sunitskoj i južnoj šiitskoj oblasti koje, izgleda, sve više nailaze, ako ne na podršku, a ono barem na odobravanje naroda, ovaj novi talas krvoprolića čini se demantuje prethodne tvrdnje Bušove administracije, po kojima su napadi na okupacione snage i predstavnike njihove privremene vlasti, otkako su Sjedinjene Države osvojile Bagdad, delo bivših članova partije Baat i stranih plaćenika, najverovatnije predstavnika Al kaide.

Talas nasilja, koji je započeo kada je razularena gomila preklala četvoricu plaćenika u Faludži, veoma je zabrinjavajući jer potiče iz naroda i događa se u do sada relativno mirnoj šiitskoj zoni, čime se izgleda konačno osujećuju očekivanja američke administracije da se predaja vlasti obavi mirno i dovodi u pitanje pretpostavka da je u Iraku uopšte moguće nekome prepustiti vlast.

Mnogi se u Americi, a i izvan nje, jedva uzdržavaju da ne kažu: «Govorio sam ja vama.» Neki jednostavno nalaze oduška u tiradi pogrđnih reči za sve što su mislili i že

leli da kažu još od trenutka kada je srušena Sadamova statua. Neki se još ozbiljnije pitaju šta će sada uraditi Bušova administracija. Hoće li promeniti plan? Ili, bolje rečeno, da li je ikada i postojao nekakav plan koji bi se mogao promeniti? Najzad, šta o tome kažu stručnjaci u Americi, političari, a iznad svega, obični ljudi? Za početak bar to, što je – kako sarkastično zapaža Dejvid Bruks, konzervativac i uvodničar *Njujork Tajmsa*, možda manje od onoga što se moglo očekivati.

Rasprava u visokim krugovima

Ovo su presudni meseci za Irak. Od daljeg toka događaja u Faludži i Nadžafu zavisi da li će se situacija u zemlji normalizovati ili će skliznuti u kaos. Kako na to reaguje Vašington? Političari su skoro tri nedelje bili zaokupljeni Ričardom Klarkom, saslušavanjem Komisije za 11. septembar i događajima između 1992. i 2001. Nadžaf samo što nije odleteo u vazduh, a Kondoliza Rajs je provela čitavu sedmicu pripremajući se za podnošenje izveštaja o onome što je moglo ili nije moglo da se dogodi u trenutku prenošenja ovlašćenja sa jednog predsednika na drugog.

Gotovo čitav Vašington je raspravljao o sadržini poslednjeg rada Boba Vudvorta, koji obuhvata isključivo događaje između 2001. i 2003. Da li je predsednik Buš na nekom sastanku spazio tuđe parče slatkiša? Da li je Kolin Pael bio obavešten o svemu u vezi sa Irakom? Kada je Buš zatražio od Pentagona da pripremi ratne planove?¹

Evropljani, nažalost, nisu jedini skloni ispraznim raspravama o nečemu što nije moguće promeniti. Činjenica da mnogi i dalje pokušavaju da u svojoj zemlji odrede moralne parametre sukoba, umesto da ih potraže na licu mesta, dokazuje da se Amerikanci ne mogu pohvaliti posedovanjem geopolitičkih veština.

I pored toga, mnogo je onih koji nisu prenebregli sadašnji sukob, te su se bacili u žestoku raspravu sa najrazličitijih polazišta. Bob Herbert, direktor *Njujork tajmsa*, verovatno je izneo mišljenje mnogih kada je u vezi sa «katastrofalnom Bušovom odlukom da objavi rat Iraku» izjavio: «Poginulo je najmanje 700 američkih vojnika i na hiljade nedužnih Iračana, među kojima je mnogo žena i dece. Uopšte se ne zna koliki je broj unakaženih, a ovom pokolju ne vidi se kraj.»

Dok pišem ove redove, novinari *Tajmsa* i drugih sredstava informisanja upravo šalju izveštaje o marincima koji ginu u zasedama, u neredima i rasulu po Iraku. Ovako nešto nije bilo predviđeno. Administracija i oni koji su je podržavali pričali su nam bajke o rađanju nove demokratije u Iraku i njenom širenju po čitavom arapskom svetu. Nasuprot tome, prolivamo krv nevinih ljudi u noćnoj mori iz koje se hiljade ljudi neće nikada probuditi.² Ali, ovo nije analiza. Ovo je čisto emotivna reakcija svih koji su

¹ D. Brooks, «Looking Through Keyholes», *The New York Times*, 27/4/2004.

² B. Herbert, «The Wrong War», *The New York Times*, 19/04/2004.

se od samog početka gnušali rata i koji vide da su se njihova predviđanja potvrdila činjenicom da (u ratu, zamislite samo!) ginu vojnici.

Pri svemu tome, ukoliko su reakcije liberala bile predvidljive, reagovanje konzervativaca čini se zanimljivijim, pošto su mnogi primorani da revidiraju svoje početne stavove u vezi s tim. Dejvid Bruks, koji je pisao za neokonzervativni *Weekly Standard* i devedesetih godina bio jedan od glavnih pristalica ovog rata i humanitarnih intervencija, kaže: «Nisam očekivao da će godinu dana posle oslobođenja neprijateljske milicije preuzeti kontrolu nad gradovima i da će biti opasno kretanje ulicama Bagdada. A posebno sam se prevario u pogledu toga kako će obični Iračani reagovati na našu okupaciju. Znao sam da će doći do negodovanja. Ali, mislio sam da će shvatiti da imamo iste interese. Da i mi i oni želimo da uspostavimo demokratiju i vratimo Amerikance kući. Nisam bio svestan da će naše prisustvo u Iraku imati za posledicu da proces demokratizacije pređe u drugi plan.»³

I konzervativni časopis *National Review* izgubio je dobar deo svog prethodnog idealističkog zanosa: «Čak i da administracija nije počinila greške, čak i da su joj svi potezi bili ispravni, nije isključeno da bi Irak opet bio u haosu. Međutim, ova tvrdnja dodatno ukazuje na teorijsku grešku učinjenu pre okupacije: potcenjene su teškoće koje nastaju prilikom uspostavljanja demokratije u kontekstu u kojem je bila potpuno nepoznata, a precenjeno je urušavanje društva koje je suštinski još uvek plemensko i poremećeno decenijama diktature (...) U svetlosti poslednjih događaja moramo svesti naša očekivanja na pravu meru. Ukoliko napustimo Irak kad situacija bude prilično sređena, sa kakvom takvom legitimnom vladom i ekonomijom koja uglavnom funkcioniše, već smo uradili mnogo.»⁴

Zanimljivo je da je ovakav umereno «konzervativni» utisak izneo, sa nešto više diplomatskog tona, Džon Keri, demokratski kandidat za predsednika. «Naša se zemlja potrudila da pomogne Iračanima u izgradnji pluralističkog, miroljubivog i stabilnog društva.» Svaka čast, ali ovde o demokratiji nema ni pomena. Zaista zanimljivo od kandidata partije kojoj je jedini cilj u spoljnoj politici još iz vremena Džimija Kartera bio da unapređuje demokratiju u svetu, nezavisno od naših interesa. I pored toga, njegovo je dino političko opredeljenje u skladu je sa linijom partije. «Ujedinjene nacije, a ne Sjedinjene Države trebalo bi da budu glavni partner iračkim vođama, da zajedno raspišu izbore, ponovo uspostave državne službe, obnove privredu i povrate osećaj nade i optimizma iračkom narodu.»⁵

Ukoliko se nekome ova nelogičnost učini neobičnom, ne treba da obraća pažnju. Nijedan od ova dva stava nije sasvim iskren. Keri nije dovoljno realan, niti težinav. Ovakvo poimanje sveta, na kraju krajeva, ne predviđa interese, nego opasnosti.

³ D. Brooks, «A more Humble Hawk», *The New York Times*, 17/4/2004.

⁴ Redakcijski uvodnik, «An End to Illusion», *National Review*, 3/5/2004.

⁵ J.F. Kerry, «A Strategy for Irak» *The Washington Post*, 13/4/2004.

To znači da svodi naše ciljeve na pravu meru, a istovremeno proziva neku međunarodnu instituciju kao pokriće. Partija koja nekada nije ulazila ni u kakva razmatranja od nacionalnog interesa u ime idealizovane moralnosti, sada se odrekla svake moralnosti, a jedino što donekle liči na glavno načelo spoljne politike jeste težnja da se izbegnu rizici.

Ovo je neke levičare odane svom prvobitnom idealizmu dovelo u pomalo nezavidan politički položaj, da laviraju između republikanskog predsednika, sa kojim se ne slažu po svim važnim pitanjima, ali im je zato zajedničko uverenje u idealizovani internacionalizam, i demokratskog kandidata koji se, izgleda, odrekao ovog uverenja. Kako je pisao direktor uglednog liberalnog časopisa *The New Republic*: «Ako propadne irački projekat, a Džon Keri pobedi na predsedničkim izborima, moguće je očekivati ubrzano vraćanje na kulturni relativizam desničara s kraja devedesetih godina. Biće prava tragedija ako se to dogodi, i to ne samo zato što mislim da se u suštini predsednik Buš ne vara kada kaže da Iračani žele demokratiju.»⁶

A šta reći o konzervativcima čija je frakcija zalažući se za rat, izrasla među najjače u unutrašnjoj politici Amerike? Da li su počeli da preispituju svoja ubeđenja ili su postali još snažniji? U izvesnom smislu, rade i jedno i drugo. Uostalom, podela među jaстребоvima izašla je na videlo. Zamašni poduhvati u spoljnoj politici često nameću sklapanje saveza među grupama sa sličnim uverenjima. Ono što je u početku mnoge čudilo, sada je svima jasno. Glavni cilj programa neokonzervativaca jeste unapređenje demokratije radi suprotstavljanja onom opasnom mentalitetu koji se na Bliskom istoku nalazi u osnovi, kako laičkog, tako i islamskog militarizma, što zahteva upotrebu kopnenih snaga i u suprotnosti je sa ciljevima Ramsveldovog Pentagona – modernizacijom i smanjenjem obima američke vojske pod uslovom da se sačuva njena efikasnost.

U članku objavljenom u listu *Weekly Standard*, Bil Kristor i Robert Kegan tvrde da «da se Bušova spoljna politika osmišljena posle 11. septembra pokušava voditi uz pomoć Klintonove vojske iz prethodnog perioda.

Treba samo utvrditi da li su Ramsfeld i njegovi generali naučili nešto na greškama iz prošlosti. Ili, možda, da li je Džordž W. Buš naučio nešto na Ramsfeldovim greškama. U krajnjoj liniji, predsednik je taj koji mora da garantuje da će se u Iraku zaista i ostvariti očekivani uspesi. Ako njegov sadašnji ministar odbrane nije u stanju da izvrši neophodne izmene, predsednik je dužan da nađe nekoga ko će to znati da uradi.»⁷

Na stranicama istog lista *Frederik Kegan* navodi ukratko glavne kritike koje neokonzervativci upućuju administraciji u poslednje dve godine: «Ono što mi znamo o tome kako se treba boriti protiv ovakvih pobunjenika kakvi su Iračani svodi se na jedno – treba ih po mogućstvu što pre i do kraja uništiti. A ukoliko je reč o kontraustanku, najbolje rešenje su američki vojnici, i to - u velikom broju (...). Bilo bi strateški mudro

⁶ P.Beynard, «Of Little Faith», *The New Republic*, 26/4/2004.

⁷ R. Kagan, W. Kristol, «Too Few Troops», *The Weekly Standard*, 26/4/2004.

poslati smesta još najmanje šest brigada (oko 40.000 ljudi sa neophodnim grupama za podršku) i to, po jednu u Faludžu, Karbalu, Nadžaf i Mosul, jednu upotrebiti za pojačani nadzor nad granicom sa Iranom (jednu možda poslati čak i duž granice sa Sirijom, s obzirom na pojavu nasilja i u tom delu), a poslednju držati kao rezervu (...) Slanje većeg broja trupa i trošenje veće količine novca ne može se, samo po sebi, smatrati nekakvom strategijom. Ma kakvu strategiju danas da odaberemo u nameri da rešimo problem Iraka, ona mora da podrazumeva povećanje broja vojnika. Nedovoljan broj američkih vojnika bio je centralni problem američke politike i pre nego što je rat započeo. I dan-danas predstavlja glavni problem. Sve dok se on ne reši, rezultati neće biti ohrabrujući.»⁸

Uticao na javno mnjenje

Šta misli američki narod? Prema mnogim anketama, Buš stoji sasvim dobro uprkos situaciji u Iraku i kritikama rada administracije pre 11. septembra. Sem toga, svaki drugi birač smatrao je tokom predsedničke kampanje da je Buš sposobniji od Kerija za borbu protiv terorizma.⁹ Za to vreme, broj vojnika kojima je produžen vojni rok znatno je premašio predviđanja Pentagona.¹⁰

Kako objasniti ovaj neobični i naizgled neprimeren preokret događaja?

Niko ne uspeva da shvati kako, ali, uprkos činjenici da Ričard Klark na stranicama svojih novina svakodnevno napada predsednika, uprkos saslušavanju Komisije za 11. septembar, uprkos Vudvordovoj knjizi i obnavljanju otvorenog rata u Iraku, Buš *pobeđuje* na planu nacionalne sigurnosti.

Odgovor je jednostavan: Amerikanci su ozbiljan narod, rat je ozbiljna stvar, a ono što je predlagao Džon Keri naprosto nije ozbiljno. Možda Amerikanci nisu sigurni u to da Buš poseduje plan zahvaljujući kojem će opet izvojevati pobeđu u Iraku, ali odlično znaju da nastup u UN, posete prestonicama stranih zemalja i držanje lepih govora – ne predstavlja nikakav plan.¹¹

Džon Maršal, uticajni demokratski strateg, nudi, doduše pomalo cinično, ali i te kako prihvatljivo objašnjenje. Kada se vodi rat u inostranstvu, Amerikanci ne žele da njihov predsednik izgubi. Delom i zato što predsednikov neuspeh predstavlja neuspeh za ceo narod. Ovakva logika ponajpre može da se primeni u slučaju Iraka zato što je predsednik uvukao zemlju u rat koji je dobrim delom sam izabrao. Priznati da je pogrešio, značilo bi osuditi narod koji je u tom sukobu stajao iza njega. A narod, poput svojih

⁸ F.W. Kagan, «A Few More Good Man», *The Weekly Standard*, 3/5/2004

⁹ Anketa Usa Today/Cnn/Gallup, 19/4/2004.

¹⁰ K. Hefling, «Us Soldiers Re-enlist in Strong Numbers», *Ap*, 24/4/2004

¹¹ Ch. Krauthammer, «Kerry Adrift», *The Washington Post*, 23/4/2004.

vođa, ne samo što ne voli da prizna da je pogrešio nego se trudi da to na svaki način izbegne.¹²

Istina je, verovatno, nešto složenija; dovoljno je reći da Amerikanci imaju svoju specifičnu viziju rata, koja se razlikuje od drugih liberalnih demokratija. Uprošćeno rečeno, na osnovu svog nacionalnog iskustva, iako ne pristaju da u ratu vide legitimno političko sredstvo, Amerikanci ne dele odbojnost Evropljana prema ratu i žrtvama koje on donosi, mada nisu zaboravili Vijetnam. Američka revolucija stvorila je naciju. Građanski rat ukinuo je ropstvo, dva svetska rata doprinela su afirmaciji američke nadmoći, kao i porazu užasnog zla kakav je bio nacizam, a hladni rat je dobijen bez neposrednog prolivanja krvi i u osnovi zahvaljujući američkoj čvrstoj odluci da ne isključi mogućnost vojne sile.

Ne smemo izgubiti iz vida da većina Amerikanaca smatra da je njihova zemlja dobila Korejski rat, rat koji nije doneo bog zna šta, a prouzrokovao je trostruko više žrtava nego Vijetnamski. Ma koliko kod mnogih izazivao zgražavanje, broj ovogodišnjih žrtava u Iraku nije toliki da bi SAD odlučile da ga obustave.

Kako je istakao Pol Volvic,¹³ prividna lakoća u postizanju ciljeva u prvom ratu u Zalivu, u kombinaciji sa raskorakom između ograničenih ciljeva i moralne retorike visokog stila, izazvala je u Americi neku vrstu apatije. Sada mnogi vide rat u Zalivu (pre svega upoređujući ga sa ovim sadašnjim) kao uspeli pokušaj postizanja ograničenog cilja, ali Amerikanci ne vole ograničeni rat. Baš kao u vreme hladnog rata, ovo novo doba produženih sukoba doprinelo je da u prvi plan izbije apokaliptična strana američkog mentaliteta i mnogi intuitivno osećaju da je sukob u Iraku povezan sa mnogo širom borbom protiv terorizma (ukoliko to ranije nije bio slučaj, sada sigurno jeste), bez obzira na to da li je ili nije u vezi s napadom od 11. septembra.

Došao je red na geopolitiku

Ovoj raspravi u potpunosti nedostaje jedan element – geopolitički. Početna odlučnost u podržavanju američkih interesa u regionu postepeno se smanjivala čak i kod onih koji su podržavali rat i nastavljaju to da čine. Iznad svega, veliki problem i dalje predstavlja nesposobnost ljudi na odgovornim položajima u vladi da izrade jasnu i usaglašenu strategiju.

Usled nedostatka takve strategije, mnogi daju svoje predloge pokušavajući da odrede, doduše sa zakašnjenjem, pravi cilj i način na koji bi se on postigao. Trenutno je priličan broj onih koji odobravaju «opciju Ujedinjenih Nacija» (ne određujući pri tom tačno šta bi to značilo).

¹² J. M. Marshall, «Follow the Leader», *The New York Times*, 23/4/2004

22 ¹³ P. Wolwitz, «Victory Came Too Easy», *The National Interest*, proleće 2004.

Ključni problem takozvanog rešenja uz pomoć Ujedinjenih Nacija je što diplomatiju stavlja ispred situacije na terenu. Ratne sukobe pokušava da podredi zamršenim mehanizmima međunarodne birokratije. U Faludži i Nadžafu ljudi svakodnevno ginu. Koliko je država spremna da proliva krv svojih vojnika pod zastavom UN, i to u sukobu protiv koga su se one odlučno borile pre nego što je započeo?

Pored toga, ishitreno povlačenje UN iz Iraka, posle napada na njihovo privremeno sedište u toj zemlji, navodi na pomisao da će onog časa kada se vrate, postati zgodna meta. Ako se, pak, UN jednostavno koriste kao sredstvo za legalizovanje nastanka neke nove koalicije, koje će zemlje biti spremne da pošalju svoje ljude u ovu zonu, gde se vodi rat koji će očigledno potrajati?

U međuvremenu, mnogi Iračani koji su se zlopatili pod režimom Sadama Huseina a sada se zloplate u haosu koji tamo vlada, a koji nema nikakve veze sa njima, duboko su svesni, mnogo više od velikog broja Amerikanaca i Evropljana, velike korupcije koja je postojala u realizaciji programa «Nafta za hranu», čiji, u najmanju ruku, sumnjiv ishod u očima potencijalnih korisnika njihovih usluga, dovodi u pitanje kredibilitet UN.

Još više zabrinjava to kako se, posle nedavnog neuspeha UN u Somaliji, Ruandi i na Balkanu, prema njima ponašaju neke zemlje koje se smatraju posebno «problematičnim». Jedan od visokih funkcionera UN, koji je odavno trebalo da poseti Darfur u Sudanu, do danas nije dobio vizu, a jednu delegaciju UN zadržali su na granici. Kakvu pregovaračku moć mogu imati te osobe pred bivšim pripadnicima partije Baat i ličnostima poput Al Sadra? Mada su se američki vojnici, čak i oni sa višim činovima, uglavnom pokazali kao nestručni, protivnici ih i dalje uvažavaju više nego neubedljive diplomatske predstavnike UN, čiji je ugled narušen.

Čovek može da bude potpuno ubeđen u neophodnost korišćenja UN u diplomatske svrhe, a da pri tom ne veruje, po svaku cenu, da su one kadre i da legitimno izvrše svaku operaciju; u svakom slučaju, glavni problem i dalje ostaje pitanje njihove stvarne efikasnosti na terenu.

Druga značajna tema o kojoj se mnogo raspravlja, a koja je i povod žestokih kritika na račun američkog upravljanja Irakom posle rata, odnosi se na mogućnost ukidanja administracije baatističkih sunita. Mnogi i dalje smatraju da se radi postizanja stabilnosti mora izvršiti reforma birokratsko-administrativnog aparata, i to po ugledu na posleratni nemački ili japanski model.¹⁴

Neobično je da mnogi koji su (s pravom) ukazivali na neodrživost poređenja iračke situacije sa situacijom u Nemačkoj ili Japanu sada predlažu njihov model za obnovu javnog sektora u Iraku. Kao što uspesi postignuti u tim zemljama posle Drugog svet - skog rata zbog niza različitih okolnosti nisu mogli biti razlog za optimizam u pogledu Iraka, tako ne bi trebalo očekivati ni da se obnova Iraka izvrši na sličan način. Ono što

¹⁴ E. Poster, «Bring Back the Baathists», *The New York Times*, 28/4/2004.

pristalice rata i potonjeg procesa demokratizacije doživljavaju kao znak naivnosti, oni koji su od početka bili skeptici proglasili su zlom namerom.

Kao što se videlo, osnovni problem predstavlja činjenica da je Sadamov Irak sasvim različit od imperijalističkog Japana ili nacističke Nemačke. Mada je posle Drugog svetskog rata bilo u modi, a možda je, u čisto wilsonovskom stilu, da bi se naglasio značaj njihovog oslobađanja od tiranije, bilo neophodno isticanje razlika između Nemačke i Japana za vreme rata (dve autoritarne države) i posle rata (obe su postale demokratske države), ostaje činjenica da su te dve zemlje za vreme rata bile neverovatno jedinstvene. Potpuno očistiti birokratske aparate prethodnih režima, značilo je isto što i obnoviti zemlju doslovno iz temelja, i to gotovo bez raspoloživih sredstava. Ispostavilo se, međutim, da je bilo neophodno stvoriti utisak o rađanju nove države dok se, u stvari, sve vreme odvijalo neupadljivo i neizostavno «rehabilitovanje» bivših nacističkih i imperijalističkih službenika za potrebe nove vlade.

Irak nikada nije ličio na ove dve zemlje, ni pre ni posle rata, pošto nema nacionalno jedinstvo. Red koji je postojao pre sukoba bio je neka vrsta kaznenog mira, koji je stanovništvu nametnula sunitaska manjina, a posebno Baat partija, mira koji se redovno prekidao surovim čistkama kojima su vlastodršci dokazivali svoju nadmoć.

Ukoliko bi se, dakle, u procesu normalizacije i stabilizacije Iraka, tek tako primenile metode iz perioda posle Drugog svetskog rata, uz rehabilitaciju bivših članova Baat partije, postoji opasnost ne samo da Kurdi to shvate kao uvredu i kao konačno poniženje, nego i irački šiiti kojih ima najviše. Nije po sredi pitanje morala koliko nekakva čisto pragmatična procena.

Oni koji bi voleli da iskoriste tehnička znanja starih birokrata u korist nove demokratske države gube iz vida da je stari Sadamov režim, da bi se održao, počivao gotovo isključivo na upotrebi sile i zavođenju terora. Pošto su ukinute ove metode, kako može da pođe za rukom sunitima, pre svega onima koji su bili povezani sa bivšom iračkom vojskom, da održe red i efikasno rukovode zemljom? Ako želimo da izbegnemo upotrebu sile u vođenju društva, ne ostaje nam ništa drugo nego legitimnost, a ona se isključivo temelji na brojkama, što znači, u Iraku, na šiitskoj većini. Kao što je primečio R. M. Gereht: »Ako izgubimo šiite, izgubićemo i Irak.«¹⁵

Šta je, dakle, bilo pogrešno od samog početka? Pogrešno je bilo biti Amerikanac. Mi smo optimisti i pre nego što smognemo snage da se suočimo sa najgorim moramo da pretpostavimo da će se sve dobro završiti.

Oni koji optužuju Pola Volfovica i Dika Čenija za sumnjive poteze i mračne pobude treba da imaju na umu da su oni iskreno verovali u osvajanje iz dobre namere, a mislili su da će i napaćeni Iračani to razumeti i sa zahvalnošću prihvatiti. Biće da su ovi sledbenici Makijavelija smeli s uma njegovo upozorenje po kojem se nikad ne treba uzdati u zahvalnost ljudi i država.

24 ¹⁵ R.M. Gereht, «What is to Be Done in Iraq», *The Weekly Standard*, 3/5/2004.

Otuda, čak i da smo bili u stanju da povećamo (ili barem da ne smanjimo) poverenje koje Iračani imaju u Ameriku, to se, verovatno, ne bi moglo pretvoriti u efikasnu političku akciju, jer je nemoguće da se «nepatvorenom» zahvalnošću Iračana nadomesti nepostojanje jedinstvenog nacionalnog entiteta. Iz toga sledi da u sadašnjoj situaciji red može da se uspostavi samo uz pomoć sile, što Amerika još uvek nije spremna do kraja da primeni, barem ne u onoj meri koja se čini neophodnom da bi se ponovo osposobio državni aparat. Otuda preostaje jedino da se sledi tok događaja, a to znači povlađivanje šiitima koji postaju sve moćniji.

Ovakvo rešenje nije samo po sebi negativno budući da pokazuje da se situacija promenila u odnosu na ono stanje zbog koga su Amerikanci došli u Irak. To, pak, ne znači da šiitima treba dati potpuno odrešene ruke. Pre svega mora se pronaći način, poželjno je da bude posredan, pomoću koga će tas na vagi, iako ne izrazito, pretegnuti u korist Al Sistanija, što znači da treba pregovarati sa Daavom i Vrhovnim islamskim revolucionarnim savetom, za koje su još uvek veoma vezani svi Iračani, koji se više pribojavaju stabilnosti koju nameću Amerikanci nego sadašnje nestabilnosti.

Iako Sunitiski trougao ostaje kritična zona, od ključne važnosti je vršenje određenog nadzora nad njom da ustanici ne bi pomislili da je po sredi oslabljena budnost. Posmatrano iz tog ugla, neophodno je pridržavati se rokova za preuzimanje vlasti. Kao što kaže Henri Kisindžer: «Jedina strategija za bekstvo jeste uspeh.»

Amerika, najzad, mora da pristupi analizi Iraka sa geopolitičkog stanovišta, menjajući radikalno svoju strategiju u zoni, ali istovremeno vodeći računa o tome da taktički realizam ne pomuti sasvim idealistički poriv koji je ovome ratu svojstven. U svetlosti poslednjih događaja, Amerika je u velikom iskušenju da nađe bilo kakav izgovor kako bi što pre napustila Irak. Ali to bi umanjilo ugled Sjedinjenih Država u očima neprijatelja, pretvarajući formalnu u Pirovu pobedu.

U suštini, koliko god izgledalo pojednostavljeno tumačenje: Sjedinjene Države jesu otišle u Irak, u središte izrazito nestabilne regije, da bi pre svega pokazale šta su u stanju da urade kada hoće. Ako je tako, preostaje im samo da sebi postave još jedno jedino pitanje: Šta mi, zapravo, hoćemo?

Prevod: Branka i Radoje Novaković